

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بندرعباس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

رشته: حقوق گرایش: عمومی

عنوان:

تعهدات دولت در حمایت از مالکیت خصوصی در نظام های مردم سالار و نظام حقوقی
ایران

استاد راهنما:

دکتر احمد رنجبر

نگارنده:

رضا افضلی نژاد

زمستان ۱۴۰۲

تاییدیه هیات داوران جلسه دفاع

از این پایان نامه در تاریخ ۱۴۰۲/۱۱/۲۹ با حضور اساتید راهنما، مشاور، داور در دانشگاه آزاد اسلامی واحد پندرعباس با موفقیت دفاع به عمل آمد و مورد تایید قرار گرفت .
نام و نام خانوادگی دانشجو: **رضا افضلی نژاد**

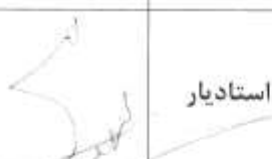
رشته: **حقوق عمومی**

عنوان پایان نامه:

تعهدات دولت در حمایت از مالکیت خصوصی در نظام های مردم سالار و نظام حقوقی ایران

تاریخ دفاع: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

هیئت داوران:

ردیف	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱-	دکتر احمد رنجبر	استادیار	
۲-	دکتر مصطفی سراجی	استادیار	
۳-	دکتر ابودر سالاری فر	استادیار	

دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس

تعهد اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب **رضا افضلی نژاد** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق گرایش عمومی که در تاریخ ۱۴۰۲/۱۱/۲۹ از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان **" تعهدات دولت در حمایت از مالکیت خصوصی در نظام های مردم سالار و نظام حقوقی ایران "** با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

- ۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.
- ۲) این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: **رضا افضلی نژاد**

تاریخ و امضاء:

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

بایاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و بهاره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اہمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادنشجویان و اعضای هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه بکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور و کلیه بکاران پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می

آلایند.

تقدیم به

خانواده عزیزم

سپاسگزاری

سپاس، یگانه ای که آموختن را آموخت تا از آموخته هایمان راز آفرینش را فراگیریم، سپاس، آفریننده عشق را و سپاس، کسانی که آموختن را عشق می دانند، سپاس، آنان را که روشنای ردای علمشان نردبان ناجی نادانی است، آنان که معلم میثاق مهرند و شکوفاگر شاخه های شباب اندیشه تحقیق بیش از آنچه که یافتن باشد پی بردن به ندانم ها است و در مسیر رسیدن به این خودآگاهی، بی نهایت بودن احساس می شود.

اکنون که به یاری ایزد منان این پژوهش پایان یافته است، بر خود لازم می دانم تا نام اساتید فاضل خود را که در سایه رهنمودهای دلسوزانه و عالمانه شان توانسته ام گامی کوچک در دشت لایتناهی علم و معرفت بردارم زینت بخش این مقدمه نمایم.

از استاد راهنمای ارجمندم، **دکتر احمد رنجبر**، که همواره با راهنمایی های ارزشمند خودشان، مشوق من در این راه بودند و باعث استوار شدن قدم هایم در این راه شدند هر چند می دانم که این جملات، یارای بیان احساسات را ندارند. اما بیان حسن درونی، در چشمه سار بیرایای فروتنی، خوشه های گندمزار مهر را به ضیافت زندگی دعوت می کنند. در آخر از تمامیدوستان عزیز و گرامی که به نحوی اینجانب ریااری نمودند بی نهایت سپاسگزارم.

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
الف: مقدمه.....	۲
ب: بیان مسئله.....	۲
پ: اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۴
ت: اهداف تحقیق.....	۷
ث: سؤالات تحقیق.....	۷
ج: فرضیات تحقیق.....	۷
چ: ساختار تحقیق.....	۸

فصل اول: مفاهیم و تاریخچه

مبحث اول: مفهوم مالکیت.....	۱۰
گفتار اول: ماهیت مالکیت در اندیشه اسلامی.....	۱۲
گفتار دوم: مالکیت اعتباری در مقابل مالکیت حقیقی.....	۱۶
مبحث دوم: مفهوم مالکیت خصوصی.....	۱۶
گفتار اول: مالکیت خصوصی در برابر مالکیت عمومی و دولتی.....	۱۷
گفتار دوم: مفهوم مردم سالاری.....	۱۹
مبحث سوم: تاریخچه.....	۲۱
گفتار اول: تاریخچه مالکیت خصوصی در اسلام.....	۲۱
گفتار دوم: تاریخچه مالکیت خصوصی در غرب.....	۲۲
بند اول: توماس آکویناس و طرح مالکیت به عنوان قانون بشری.....	۲۲
بند دوم: مکتب فایده گرایی.....	۲۳
بند سوم: توجیه مالکیت خصوصی بر مبنای قرارداد اجتماعی.....	۲۵
بند چهارم: دیوید هیوم، توافق اجتماعی و طبیعی نبودن مبنای مالکیت خصوصی.....	۲۸
گفتار سوم: تاریخچه مردم سالاری.....	۳۰
بند اول: بستر و دلیل پیدایش.....	۳۰
بند دوم: تحولات تاریخی و ماهوی.....	۳۳

فصل دوم: مالکیت خصوصی در نظام‌های غربی و حمایت از آن در نظام‌های مردم سالار

- مبحث اول: مالکیت خصوصی از منظر نظام‌های سیاسی و اقتصادی ۳۷
- گفتار اول: کاپیتالیسم ۳۸
- گفتار دوم: سوسیالیسم ۳۸
- گفتار سوم: مالکیت خصوصی در ایران باستان ۳۹
- گفتار چهارم: مالکیت خصوصی بعد از ظهور اسلام ۴۰
- گفتار پنجم: جایگاه مالکیت خصوصی در فقه اسلامی ۴۱
- بند اول: قاعده تسلیط ۴۲
- بند دوم: قاعده احترام مال مردم ۴۴
- بند سوم: مالکیت خصوصی در سایر قوانین ۴۵
- مبحث دوم: خصائص حق مالکیت و محدودیت‌های آن ۴۵
- گفتار اول: ویژگی‌های حق مالکیت ۴۵
- گفتار دوم: محدودیت‌های ارادی و ناشی از قرارداد مالکین خصوصی ۴۹
- گفتار سوم: محدودیت‌های ناشی از حفظ منافع عمومی ۵۱
- گفتار چهارم: محدودیت‌های مالکیت خصوصی در حکومت اسلامی ۵۱
- گفتار پنجم: تمایز مفهومی در نظام‌های حقوقی مردم سالار ۵۴

فصل سوم: حمایت از مالکیت خصوصی در حقوق ایران

- مبحث اول: حمایت از مالکیت خصوصی در قوانین موضوعه ۵۷
- گفتار اول: مالکیت خصوصی در قانون اساسی ۵۸
- گفتار دوم: مالکیت خصوصی در قانون مدنی ۵۸
- مبحث دوم: جایگاه مالکیت در نظام قانون اساسی کشورهای مردم سالار و نظام حقوقی ایران ۵۹
- گفتار اول: تضمین مالکیت در قانون اساسی ۶۰
- گفتار دوم: تفسیر پویای حق مالکیت ۶۱
- گفتار سوم: حق مالکیت و دیگر حقوق بنیادی ۶۲
- گفتار چهارم: تفسیر محدودیت‌های مالکیت ۶۵
- بند اول: تمایز کارکردی ۶۷
- بند دوم: تحلیل جامع حق شخصی ۶۸
- نتیجه گیری ۷۳

منابع و مآخذ..... ٧

چکیده

یکی از مهم‌ترین حقوق انسان که از دیرباز بشر به آن توجه کرده، حق مالکیت است. از آن زمان که انسان اطرافش را شناخت، برای خویش حریمی مشخص کرد تا دیگران بدان تعدی نکنند. همین حق یا سلطه به اشیای متعلق به وی نیز تسری یافت. لذا در این تحقیق با روش تحلیلی - توصیفی به بررسی حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار و حقوق ایران پرداخته شده است. به طور یقین در حقوق موضوعه نیز نخستین تجلی تضمین و حمایت از حق مالکیت را می‌توان در قوانین اساسی کشورها یافت. این قوانین اساسی هستند که راه را برای تضمین مؤثر حق مالکیت شهروندان در قوانین عادی و مقررات اجرایی می‌گشایند. از این منظر، حق مالکیت را به درستی می‌توان طلایه دار دیگر حقوق بنیادی به شمار آورد. البته، کلیت مقررات قانون اساسی، به منزله وصف ذاتی این سند بنیادی، در مورد تضمین حق مالکیت نیز صدق می‌کند به بیان دیگر، تضمین حق مالکیت در صیانت از قانون اساسی و در زمینه متون قانونی گوناگون، راهکاری برای حمایت از این حق در عرصه عملی فراهم می‌کند. در این میان، اعمال نظارت شرعی در کنار صیانت از قانون اساسی به وسیله شورای نگهبان موقعیتی جالب توجه برای حمایت از مالکیت ایجاد کرده است تا این شورا با تمسک به قواعد شرعی متضمن این نهاد تضمین‌های موجود در قانون اساسی را نیز تقویت نماید و از این روی شاهد حمایت روزافزون از حق مالکیت در نظریه‌های شورای نگهبان باشیم. در کشورهای مردم سالار نیز در زمینه تضمین و حمایت از حق مالکیت، راهکارهای بدیعی را در تفسیر هنجارهای قانون اساسی و استفاده از سازوکارهای گوناگون به کار گرفته است که آشنایی با آن‌ها می‌تواند در ارتقا و جهت دهی به حمایت از این حق به کار آید.

البته حق مالکیت خصوصی در حقوق ایران و کشورهای مردم سالار تا آنجا که با حقوق عامه در تعارض نباشد مورد حمایت قانونگذار خواهد بود. لذا اجرای حقوق عامه باعث می‌شود تا مالکیت خصوصی با خدشه روبرو شود.

کلید واژگان: مالکیت خصوصی، حمایت، کشورهای مردم سالار، حقوق ایران.

الف: مقدمه

حق مالکیت یکی از مهم‌ترین حقوق بنیادین بشر محسوب می‌شود و آن کامل‌ترین حقی است که انسان می‌تواند داشته باشد زیرا مالک می‌تواند با هر شیوه‌ای که مایل است در آن دخل و تصرف کند و از عین مال خود بهره مند شود. مالکیت خصوصی یعنی استفاده، کنترل تملک و دیگر اشکال بهره برداری از انواع سرمایه‌هایی همچون زمین، ملک و شغل و... توسط افراد قانونی و شرکت‌های تحت مالکیت خصوصی است. مالکیت خصوصی در مقابل مالکیت عمومی و تعاونی، که به منابع در تملک حکومت، جامعه یا دولت اشاره دارد و نه افراد حقیقی و یا بنگاه اقتصادی، قرار گرفته است. در فقه اسلامی اصول و قواعد بسیاری توسط فقها بنا نهاده شده و در مورد آن سخن به میان رفته است که ریشه در احترام به مالکیت خصوصی افراد دارد. اختصاص مباحث مهم کتاب فقه‌های عظام به معرفی عقود معین و شرایط و احکام آن‌ها همچون بیع و اجاره و قرض و ودیعه و... از آثار احترام به مالکیت خصوصی است. در قرآن کریم نیز آیات فراوانی وجود دارد که در حمایت از مالکیت خصوصی، بدان اشاره می‌گردد؛ آیات ۹۲، ۹۱ و ۱۱، سوره نساء، آیه ۱۴۱ سوره بقره و آیه ۱۱ سوره مسد از این دست آیاتند. روایت الناس مسلطون علی اموالهم، که فقها بسیار بدان استناد کرده‌اند دیگر مستند فقهی است که نشان می‌دهد احترام به مالکیت خصوصی جایگاه استواری در دین اسلام دارد؛ در واقع اصل سلطه انسان‌ها بر اموال خود، اصلی پذیرفته شده در میان فقها است که استثنائاتی همچون قاعده لاضرر تنها آن را در موارد ویژه تخصیص می‌زند. منشاء و خاستگاه مالکیت خصوصی در دین مالکیت خصوصی در نظام اقتصاد اسلامی چنان مورد توجه و احترام قرار گرفته که از سوی قرآن کریم، حکم بریدن دست سارق یعنی متجاوز به حریم این نوع مالکیت صادر شده است. اسلام آنچنان به مالکیت خصوصی افراد بر اشیاء و تملکات خود احترام می‌گذارد که هر گونه تعدی به آن از سوی دیگر افراد را قابل سرزنش می‌داند و برای آن مجازات تعیین کرده اسلام، از رابطه اعتباری یکی از امور تکوینی، یعنی فطرت، عقل و چگونگی زندگی اجتماعی انسان شکل گرفته است. قرآن کریم با توجه به توحید ربوبی، جایگاه رابطه مزبور را با تکیه بر نظریه جانشینی و خلیفه الهی این گونه ترسیم می‌کند: ءامنوا بالله و رسوله و انفقوا مما جعلکم مستخلفین فیہ فالذین ءامنوا منکم و انفقوا لهم اجر کبیر؛ به خدا و پیامبر او ایمان آورید، و از آن چه شما را در استفاده از آن، جانشین دیگران کرده، انفاق کنید. پس کسانی از شما که ایمان آورده و انفاق کرده باشند، پاداش بزرگی خواهند داشت است.

ب: بیان مسئله

از آنجا که نیازهای طبیعی و اولی هر انسانی، تغذیه، رشد و جلب منفعت برای خود می‌باشد، تأمین حداقل‌های زندگی برای انسان‌ها ضروری به نظر می‌رسد و مالکیت خصوصی می‌تواند به عنوان یک حق

مباحث مربوط به آن است. در ماده ۱۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ بیان می‌شود که هر انسانی به تنهایی یا با شراکت با دیگران حق مالکیت دارد و هیچ‌کس را نمی‌بایست خودسرانه از حق مالکیت خویش محروم کرد. مالکیت از حقوق بنیادین و تعرض ناپذیر هر شخصی به شمار می‌آید. پس سلب مالکیت اجباری توجیه‌پذیر نیست اما باین‌حال در صورت نیاز عمومی تحصیل اموال اشخاص در قبال قیمت عادلانه و رعایت تشریفات ویژه جایز خواهد بود. نهادها و دستگاه‌ها به‌طور کلی نهادهای حقوق عمومی در گستره فعالیت و خدمات خود در محدوده و حریم شهرها نیازمند اراضی و املاک هستند. طبق اصول حقوق اداری، تداوم خدمات عمومی به مالکیت خصوصی ارجحیت دارد و در صورت تقابل این دو باهم منافع و خدمات عمومی بر مالکیت خصوصی تقدم دارد. در اجرای طرح‌ها اصل بر استفاده از املاک و اراضی دولتی و ملی است اما گاهی اوقات اراضی دولتی و ملی ممکن است وجود نداشته باشد یا کفاف خدمات و نیازهای عمومی را ندهد لذا از اراضی خصوصی استفاده می‌شود. با توجه به موارد مطروحه در این تحقیق به بررسی حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار و حقوق ایران پرداخته می‌شود.

ب: اهمیت و ضرورت تحقیق

مالکیت خصوصی از مهمترین حقوق افراد، در جامعه است و در قلب حقوق خصوصی مهم‌ترین جای دارد و حتی گفته می‌شود نهاد مالکیت، جهانی صغیر در دل حقوق است. در تاریخ اندیشه غربی مسئله مالکیت نظریه سیاسی و اقتصادی در مورد مسئله همه اندیشمندان بزرگ و مکاتب فلسفه ارائه داده‌اند و موضع خود را در قبال نفی و اثبات مشروعیت مالکیت خصوصی بیان نموده‌اند. لذا اهمیت این تحقیق از آن جهت است که به بررسی شیوه‌های حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار و حقوق ایران پرداخته می‌شود. نجفی (۱۳۹۹) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان مبانی مالکیت خصوصی؛ سلب و تحدید آن بدین موضوع پرداخته است.

مالکیت حقی است با اهمیئت که اشخاص در ایجاد، داشتن و زوال آن تلاش در جلب منافع بیشتر دارند. دولت‌ها نیز در جهت حفظ اقتدار خود در زمین، اجرای وظیفه رفع نیازهای اساسی مردم خود و حفظ حقوق اشخاص بر اموال، در تمام مراحل ایجاد، تداوم، انتقال و زوال آن به وسیله قوانین متعدد، مالکیت را تحت کنترل قرار می‌دهند. با این وصف قوانین بیشتر جنبه تأیید اسباب و مبانی ایجاد مالکیت را دارند که مبنای مالکیت ارتباط با انسان بودن و از حقوق ذاتی انسان می‌باشد و مالکیت او باید تحت امنیت و حمایت قرار گیرد. بنا بر اصل اولیه در مالکیت، هر گونه تغییر باید با رضایت مالک باشد ولی نیازهای دنیای کنونی

و کمبود منابع، سبب شده است که قوانین تملک قهری را پیش بینی نماید. کنترل مالکیت زمین از حیث حفظ منابع ملی و طبیعی و حفظ اقتدار حکومت‌ها و محدودیت‌هایی که از بودن چند ملک کنار همدیگر ایجاد می‌شود و همچنین رعایت قوانین شهر سازی، از عوامل لغو مالکیت به حساب می‌آید. به علاوه نظارت دولت بر مالکیت خصوصی در جلوگیری از ایجاد طبقه قدرتمند و انباشت سرمایه‌ها از اموال عمومی و همچنین از راه‌های نامشروع، نیز سببی در سلب مالکیت شده است. این رساله مبانی مالکیت خصوصی را از منظر فقه اسلامی و حقوق ایران از یک سو و مبانی سلب و تحدید آن را با بیان نظام حقوقی کنونی بر تملکات مورد بررسی قرار گرفته است. در سلب مالکیت، مالکیت شخص که به طور قانونی ایجاد شده است، بنا به جهاتی از بین رفته و به دولت یا در برخی مصادیق به اشخاص دیگر منتقل می‌شود. در تحدید مالکیت؛ حق استفاده و انتفاع کامل از ملک مورد تعرض قرار می‌گیرد، مانند حق ارتفاق برای عبور سیم‌های برق. همچنین تحدید مالکیت در اسباب ایجاد مالکیت نیز مطرح می‌شود و ایجاد محدودیت‌ها در ایجاد مالکیت، نوعی تحدید است که موضوع بحث این رساله تحدید در معنای نخست است. ابتدای این تحقیق به بررسی موضوعات از منابع اصیل فقهی و حقوقی با تحلیل کارآمد از نظرهای مطرح و قوانین که اساس سلب مالکیت می‌باشند، بوده است. حق مالکیت در مه‌یدوران‌ها مورد احترام بوده است و قانون‌گذاران تلاش برای حفظ احترام آن داشته‌اند، اما گاه سیاست غلط قانونی و یا تفسیر نادرست از قانون موجب انحراف از اهداف قانون‌گذاری در حوزه مالکیت و سلب آن شده است از مهمترین نواقص این حوزه در حقوق ایران، فقدان قانون جامع در موضوع تملک املاک خصوصی است که باید مورد توجه قانون‌گذار قرار گیرد. در این رساله با توجه به اصول و قواعد فقهی و حقوقی، قوانین مورد تفسیر قرار گرفته‌اند و موضوع سلب مالکیت با توجه به اصول عادلانه بررسی و تنقیح شده است.

درویشی (۱۳۹۱) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان بررسی مبانی و روش‌های تحدید مالکیت خصوصی در تعارض با مالکیت عمومی بدین موضوع پرداخته است.

مالکیت خصوصی، که مصداقی از حقوق خصوصی است، امروزه به عنوان یک حق و آزادی بنیادین در اکثر قوانین اساسی دارای احترام کامل بوده و تعرض‌ناپذیر است اما این حق علی‌رغم چنین اوصافی وقتی در تعارض با منافع عمومی، مصالح عمومی و یا مالکیت عمومی که مصادیقی از حقوق عمومی هستند قرار گیرد بنابر دلایلی از جمله قاعده لاضرر و لاحرج، قاعده تقدم مصلحت عموم بر مصلحت فردی، قاعده عدالت، قاعده ولایت ولی بر ممتنع، قاعده عدم اضرار به غیر، اصل تقدم خدمات عمومی بر مالکیت خصوصی یا منافع خصوصی، حقوق عمومی مقدم بوده و در این‌گونه موارد از دو روش تملک عمومی که نمونه بارز آن ملی کردن است و همچنین تملک به موجب طرح مصوب نظیر طرح‌های عمرانی و عمومی دولت و شهرداری‌ها، مالکیت خصوصی با رعایت تشریفات قانونی محدود و یا تبدیل به مالکیت عمومی

می‌گردد تا با توجه به مصالح و منافع عمومی مورد استفاده قرار گیرد و البته برای حل و فصل دعاوی در این‌گونه موارد مراجعی اعم از اداری و قضایی در نظر گرفته شده است.

جعفر زاده (۱۳۹۸) در پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان بررسی راهکارهای حمایت حقوقی و قضایی از مالکیت خصوصی بدین موضوع پرداخته است.

مالکیت به طور کلی مهم‌ترین مقوله حقوق و مبنای بسیاری از نهادهای حقوقی، آزادی اراده، قراردادهای، تجارت و مسئولیت است، همچنین مبنای بسیاری از تعهدات بر اساس تملک، مال و مالکیت است. تضمین و حفاظت از حقوق مالکیت بوسیله قانون، همراه با سیستم قضایی مستقل و بی طرف، شرط ضروری برای تقسیم کار و انباشت سرمایه و یکی از مؤلفه‌های آزادی اقتصادی است. مالکیت خصوصی نهادی شناخته شده و پر اهمیت در جهت رفاه و آسایش شخص، پیشرفت اقتصادی کشور و زیر بنای توسعه همه جانبه یک سرزمین می‌باشد. شناخت موانع حمایت از مالکیت خصوصی و ارائه پیشنهادات در جهت برون رفت از آن و همچنین ارائه راهکارهای قانونی و حقوقی در جهت حمایت از مالکیت خصوصی از مهم‌ترین برنامه‌های دولت در جهت اقتصاد مقاومتی است. در تحقیق حاضر ما در پی آنیم تا با مطالعه و بررسی سابقه حمایت حقوقی و قضایی از مالکیت خصوصی و شناخت اصول و مبانی، ارزش واقعی مالکیت خصوصی را تبیین کنیم و نقش مهم و پراهمیت این نهاد را در جهت پیشرفت و سرمایه گذاری در کشور، بشناسیم. زمانی حقوق مالکیت تضمین می‌شود که چارچوبی در جامعه ایجاد گردد که ابتدا مالکیت افراد را در برابر املاک و خدمات دارایی‌هایشان تضمین کرده و از سلب آن توسط دیگران جلوگیری کند و سپس در جامعه ساختاری فراهم شود که بر اساس آن انتظارات آتی افراد نیز در مورد حق مالکیت آن‌ها بر دارایی‌ها و اموال به گونه‌ای باشد که افراد نسبت به تضمین مالکیت دارایی‌های خود در آینده اطمینان داشته باشند.

مقالات

حبیب نژاد (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان مالکیت خصوصی در میانه همگرایی و واگرایی اندیشه‌های حقوق طبیعی و فقه امامیه بدین موضوع پرداخته است.

وجود تضاد و تعارض بین خودخواهی (نفع شخصی) و نوع دوستی (نفع عمومی) و چگونگی جمع بین این دو، موضوعاتی هستند که ذهن بزرگترین متفکران تاریخ بشر را به خود مشغول کرده است. مکتب حقوق طبیعی، از جمله طلایه‌داران این امر می‌باشد که نقش مهمی در توجیه حق مالکیت و شناسایی حدود آن ایفا نموده است. بعضی از اندیشمندان این مکتب معتقدند حق مالکیت خصوصی حقی فطری و ناشی از طبیعت انسان است و در مقابل، جمعی دیگر با وجود شناسایی حق مالکیت عمومی به عنوان یکی از مصادیق حقوق طبیعی، حق مالکیت خصوصی را از آن استثنا دانسته و بر این باورند که این حق، در نتیجه وضع حاکمان یا بر مبنای قرارداد اجتماعی به وجود آمده است. از سوی دیگر، در مکتب اسلام (فقه امامیه)

اعتقاد بر این است که مالکیت حقیقی از آن خداوند بوده و انسان وامدار پروردگار در این عطیه الهی می‌باشد. دفاع از حق مالکیت خصوصی در هر دو گرایش اندیشه‌های مرقوم (همگرایی)، به وضوح دیده می‌شود، لیکن هر کدام از این دو دیدگاه در خصوص محدوده این حق با استعانت از مبانی فکری خود، خط‌مشی متمایزی اتخاذ و گاه به نتایج متفاوتی (واگرایی) رسیده‌اند؛ این امر ذهن هر پرسش‌گری را بر آن می‌دارد تا به مطالعه این نظریات، دلایل و روش‌های استدلالی بپردازد تا بتوان به نوعی همگرایی و سازش میان این اندیشه‌ها و واگرایی موجود در آن‌ها پرداخت و در این کوره راه جزم‌گرایی، به نتیجه مطلوبی دست یافت.

ت: اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی مبانی حمایتی از مالکیت خصوصی، در نظام‌های مردم سالار و حقوق ایران

اهداف فرعی

بررسی حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار

بررسی حمایت از مالکیت خصوصی در حقوق ایران

ث: سؤالات تحقیق

مبنای حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار و حقوق ایران چیست؟

سؤالات فرعی

حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار به چه شکل است؟

حمایت از مالکیت خصوصی در حقوق ایران چگونه است؟

ج: فرضیات تحقیق

فرضیه اصلی

به نظر می‌رسد مبنای حمایت از مالکیت خصوصی در نظام‌های مردم سالار بر اساس احترام به حقوق و مشارکت در تصمیم‌گیری و عدم تعارض با حقوق عمومی و در نظام حقوقی ایران با تاسی از حقوق اسلام و همچنین مبانی عرفی شکل گرفته است.

فرضیات فرعی

به نظر می‌رسد در نظام‌های مردم سالار حمایت از مالکیت خصوصی در راستای حمایت از اقتصاد خصوصی، واگذاری امور به بخش خصوصی، حمایت از حقوق افراد، تحت حمایت قراردادن کسب و کارها، صورت می‌پذیرد.

به نظر می‌رسد حمایت از مالکیت خصوصی در نظام حقوقی ایران بر اساس اصول قانون اساسی، قانون مدنی و قوانین مربوط به تملک اموال، صورت پذیرفته است.

چ: ساختار تحقیق

ساختار و چارچوب اصلی این تحقیق در چهار فصل عینیت یافته است که به شرح ذیل می‌باشد.

فصل اول) کلیات تحقیق

فصل دوم) مفاهیم و تاریخچه

فصل سوم) مالکیت خصوصی در نظام‌های غربی و حمایت از آن در نظام‌های مردم سالار

فصل چهارم) حمایت از مالکیت خصوصی در حقوق ایران و شرایط تحدید مالکیت خصوصی

فصل دوم

مفاهیم و تاریخچه

گفتار اول: مفهوم مالکیت

مالکیت از جمله مفاهیمی است که بسیار مناقشه برانگیز بوده و اختلافات زیادی میان اندیشمندان در تعریف این مفهوم وجود دارد. علت این تشتت در تعاریف ارائه شده از مفهوم و ماهیت مالکیت را باید به مبانی و بنیادهای اندیشه برگرداند. چرا که با مطالعه در تاریخ اندیشه مالکیت و بررسی نظریاتی که در این حوزه ارائه شده‌اند می‌توان ردپای نظریه‌های بنیادین گوناگون را در تعاریف ارائه شده از مالکیت ملاحظه کرد. در حقیقت تعاریف‌های ارائه شده در مورد مالکیت اعم از تعاریف لغوی و اصطلاحی، نسبت وثیقه با نظریه‌های مالکیت دارند و اختلاف در تعاریف به اختلاف در نظریه‌ها بر می‌گردد. همچنین عمده‌تاً تعاریف مالکیت از که با توجه به تفاوت آثار مالکیت بر، جنس تعریف به آثار است (پارسا و عطازاده ۱۳۹۲: ۷۴)

به عنوان نمونه تیار قانونی شخص بر اشیاء یا اموال یا اشخاص دیگر اشخاص دیگر تعبیر شده است. (جعفری لنگرودی ۱۳۸۲، ۶۸۴) یا در لغتنامه‌های فارسی از جمله فرهنگ فارسی معین در تعریف مالکیت آورده‌اند که: حق است که انسان نسبت به شی دارد و می‌تواند هر گونه تصرفی در آن بکند به جز آنچه که مورد استثنای قانون است. (معین ۱۳۸۱، ۵۲۹)

واضح است که دخالت دادن عنصر قانون در تعریف مالکیت، مبتنی بر نظریه‌ای است که موجه بودن مالکیت را وابسته به قانون می‌داند و این تعریف نظریه طبیعی مالکیت را پوشش نمی‌دهد.^۱ همچنین در دانشنامه حقوق خصوصی در تعریف مالکیت گفته شده است که: رابطه‌ای است میان فرد و شیئی مادی یا معنوی (مال) که به موجب آن دارا و صاحب اختیارات (در مقابل عینی یا انتزاعی بودن مالکیت) و اینکه این رابطه می‌تواند میان یک شخص با شیئی باشد یا یک گروه با یک شیئی (بر مبنای نظریه نظام مختلط مالکیت).

شهید مطهری نیز در تعریف مالکیت آورده است: مالکیت چیست؟ ... می‌بینیم بشر میان خود و بعضی اشیاء رابطه خاصی قائل است که آن رابطه را میان شخص دیگر و آن شیء قائل نیست. معمولاً این رابطه را در جایی قائل است که خود، آن شیء را به وجود آورده و یا از چنگال طبیعت بیرون آورده و یا آن را پیدا کرده است؛ خود را از دیگران نسبت به آن شیء اولی و مقدم می‌داند. یک خصوصیت دیگر این است که این رابطه را قابل سلب و تبدیلمیداند. (مطهری ۱۳۷۳، ۴۹) پیدا است که این تعریف آشکارا با تعریف شهید به شتی متفاوت بوده و بیشتر نظریه طبیعی گرایش دارد.

شهید صدر نیز در کتاب گران سنگ اقتصادنا گرچه مالکیت را تعریف نکرده است، اما در جایی از این کتاب چنین می‌گوید: در انسان یک گرایش طبیعی نهفته است که می‌خواهد نتایج کارش را به خود اختصاص دهد، چیزی که در مفهوم اجتماعی، از آن به عنوان تملک یاد می‌شود. اما نوع حقوقی که بر این اختصاص

۱- توضیح آنکه در ادبیات رایج برای توجیه (موجه سازی) حق مالکیت، دو نظریه عمده وجود دارد که در فصل دوم مفصلاً مورد